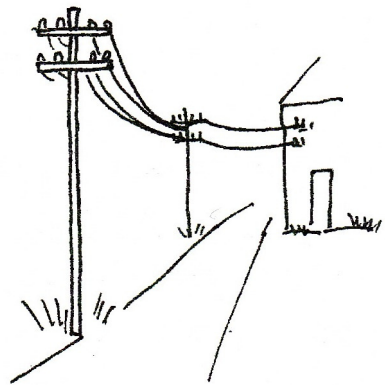

Als één persoon in het dagelijks leven van onze pastoor Kees Michielse een belangrijke rol heeft gespeeld en toch op de achtergrond is gebleven, dan is het wel de koffiegast van vandaag. Het wordt hoog tijd voor een verhaal over haar. Gedurende heel veel jaren heeft **Zuster Agnes Bok** haar medemenselijke terzijde gestaan, in allerlei kloosters, pastorieën en instellingen. Maar over niemand heeft ze zich zo ontfermd als over de Kruisheer Pater Michielse.

Hier volgt haar verhaal.

Zuster Agnes is in 1931 geboren op een ouderwetse kleine boerderij in Zwilbrock in de gemeente Vreden in Duitsland, bij het Twentse Haaksbergen net over de grens. Haar vader was een Nederlander, geboren in de buurtschap Buurze bij Haaksbergen. Het woonhuis van het boerderijtje, waar haar vader in 1897 als één van de acht jongens Bok geboren werd, stond op Nederlands grondgebied en de schuren waren Duits. Opa Bok kon natuurlijk niet al die jongens boer maken en dus trok de vader van Agnes met een broer iets verderop over de grens en ze begonnen daar ieder 20 bunder (hectare) heide, die ze voor een prikkie konden kopen, te ontginnen. Heel hard werken en in die crisisjaren na de eerste wereldoorlog, weinig te verdienen. Dat alles belette vader Bok niet om het meisje van zijn dromen te trouwen, een Duitse boerendochter, sterk van karakter, uit het plaatsje Lünten ook bij Vreden. Iedereen sprak aan beide kanten van de grens het dialect van de streek. Een grenspaal brengt daar geen onderscheid in aan, laat staan de liefde. Vader en moeder Bok kregen vijf kinderen, waarvan Agnes de derde was. De oom die met vader mee 'emigreerde', had tien kinderen. Beide gezinnen groeiden op als burens en als bijna één familie, in soberheid en degelijkheid.

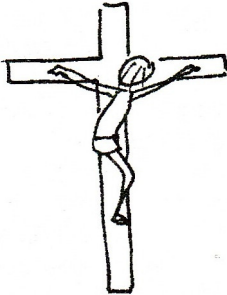
Zwilbrock is een prachtig klein plaatsje met een schitterende barokke kerk uit de 17de eeuw en een bij vogel- en natuurliefhebbers beroemde meeuwenkolonie.

De levende have op de boerderij van vader Bok bestond uit vijf koeien, wat varkens, een paard en een paar schapen voor de eigen wol ! Verder was er wat teelt van rogge, voederbieten en aardappelen.

Tot na de oorlog was er nog geen elektriciteit. Vader kon de palen niet betalen. Eerst de gebouwen aflossen, en de opbrengsten op de zandgrond waren immers maar schraal.

De lagere schooltijd van Agnes liep parallel met de nazi-tijd en de oorlog. Alleen al uit de gemeente Vreden verloren tijdens de Tweede Wereldoorlog 52 jonge mannen het leven. Tot zelfs drie uit één gezin. Onder de slachtoffers waren ook neven en nichten van moeders kant. Agnes herinnert zich die lagere schooltijd eigenlijk als een angstige periode. Je wist nooit wat er de volgende dag weer dreigde. Je was altijd bang want je hoorde de grote mensen voortdurend fluisterend praten over de vreselijkste dingen. En dan al die meldingen van gesneuvelde en ernstig gewonde plaatsgenoten.

De school bestond uit één klaslokaal waarin alle kinderen van de school, van klas 1 tot en met klas 8, van één onderwijzer les kregen. De oudere kinderen werden dan ingezet om de jongeren te helpen bij het leren.

Tot drie keer toe hebben de nazi's het kruisbeeld uit de school gehaald.

Telkens hing de meester er weer een nieuw kruisbeeld neer, totdat ook de onderwijzer zelf

verdween.

De school werd daarnaast voortdurend gevorderd omdat er militaire oefeningen in de buurt waren of omdat er dwangarbeiders in gehuisvest werden. Die laatste moesten tank-grachten graven, zoveel meter per dag dat ze er bijna van crepeerden. Stiekem zette vader Bok 's nachts de piketpalen wat terug, zodat ze de volgende dag niet zo ver hoefden te graven !

Op school hadden ze telkens weer een invallende leerkracht nadat de meester verdwenen was. Eén 'giftige' juf probeerde een nazi 'Onze Vader' te introduceren, waarin God vervangen werd door Hitler. Er mocht op school geen catechismus les meer worden gegeven en dus deed de pastoor dat maar op de pastorie. Agnes is wel heel trots dat ze nog het sacrament van het heilig Vormsel heeft ontvangen van bisschop von Galen, een

Duitse oorlogsheld, die zich net zo tegen de nazi's verzette als hier in Nederland aartsbisschop de Jong. Beiden overleefden de oorlog omdat de 'moffen' hen niet durfden aan te pakken en in februari 1946 werden ze samen door pons Pius XII tot kardinaal benoemd.

Gelukkig waren de families Bok allemaal Nederlander gebleven. "Ik blijf wa'k bun" placht haar vader te zeggen. Op haar veertiende ging Agnes van school, nadat ze de acht klassen met de nodige onderbrekingen had doorlopen. Ze mocht er officieel nog een jaar aan vast plakken omdat ze in de oorlog zoveel gemist had. Maar haar moeder, een sterke Duitse vrouw, vond: "Als je kunt werken, dan ga je ook maar werken".

Ze kwam bij een grotere boer in de buurt als 'kindermeisje' in het gezin. Agnes heeft in haar jeugd alle katholieke dingen meegemaakt; 2 keer per zondag naar de mis en dan ook nog naar het lof, iedere avond de rozenkrans bidden, iedere maand biechten, enzovoort.

Na verloop van tijd zou ze gaan solliciteren bij een textielfabriek in Eibergen in de Nederlandse Achterhoek, maar de bus die de meisjes sollicitanten ophaalde bleek vol te zijn. Er stond een meneer van de fabriek en die zei: "Je kunt ook gaan werken bij de Zusters van Eibergen" en aldus gebeurde. Die meneer bleek later in het bestuur van het klooster te zitten. Naast het klooster hadden de Zusters van de Congregatie van Juli Postel daar de zorg over wat ze toen het 'Gesticht' noemden, een bejaardentehuis voor minvermogenden. De Congregatie had in Wassenaar het beheer over eenzelfde soort instelling, 'Pension' genoemd, waarvan de oude bewoners tot de gesitueerde Nederlanders behoorden. Ook enkele bekende oud bewindslieden brachten daar hun laatste dagen door. Wat in Wassenaar door de nonnen financieel werd overgehouden werd bijgepast in Eibergen. Agnes ging met de fiets op en neer en verdiende 20 gulden in de maand. Eerlijk gezegd had ze al veel eerder een gevoel van roeping terwijl ze nog nooit een non gezien had, maar bij de zusters in Eibergen was uiteindelijk de aandrang om in te treden niet meer te stoppen.

De toekomstige zusters van Juli Postel werden eerst een jaar 'postulante'. Dan kreeg je al een soort uniforme jurk aan, maar nog niet de echte nonnenkleren. Daarna kreeg je een kloosternaam en werd je twee jaar novice, in nonnenkledij, met een witte sluier. Dat was meestal een zware tijd, waarin je nederigheid, arbeidzaamheid, gehoorzaamheid en trouw getest werden. Je kreeg dan ook je kloosternaam. Agnes werd zuster Catharine Maria. Daarna deden de aspirant zusters 3 jaar achtereenvolgend, telkens

voor één jaar de ‘kleine geloften’. Dan kreeg je van het klooster je ‘ring van trouw’ aangeboden. Inmiddels had je al zes jaar deelgenomen aan het leven binnen de orde, als een soort ‘verlovingstijd’. Drie jaar later deed je de eeuwige gelofte en was je zodoende na 9 voorbereidende jaren een volwaardig lid van de Congregatie. Bij andere kloosterordes was er misschien wel eens een gradueel verschil, maar in feite was het overal hetzelfde.

Terug naar Agnes zelf. Omdat ze van haar moeder goed had leren koken werd ze in Eibergen, naast het dagelijkse schoonmaakwerk ook wel eens in de keuken te werk gesteld. En koken is steeds haar grote hobby gebleven. De zusters in de verpleging leerden in de praktijk hun vak van de oudere zusters. Het waren o.a. altijd zeer toegewijde verpleegsters, weliswaar zonder officiële papieren, maar met een groot hart voor hun taak. En op den duur waren ze rijk aan opgedane ervaring. Totdat er van overheidswege een of andere idiote maatregel kwam dat niet-opgeleiden niet meer in de verpleging mochten werken.

Op slag werden alle verplegende nonnen niet meer voor vol aangezien. Bij het onderwijs zou iets dergelijks gebeuren. Dat alles is nu zo’n 40 jaar geleden.

Agnes trad op 21 januari 1951, haar naamdag, in als postulante op het Kasteel in Boxmeer. Daar was ook nog een boerderij bij en de jonge groep postulanten werd vaak ingezet bij het boerenwerk. Agnes had het hooien en schoffelen thuis wel geleerd.

Het Kasteel was het moederhuis van de zusters van Juli Postel in Nederland. Dat zouden we nu het ‘hoofdkwartier’ noemen. Er werd in 1951 net een nieuw ziekenhuis in gebruik genomen, dat tegen het Kasteel was aangebouwd, het Heilig Hartziekenhuis. De zusters kregen de supervisie over de verpleging en er werden twee doktoren aangesteld. De internist dr Kop werd directeur, en hij werd terzijde gestaan door de chirurg dr Schonk.

Later kwamen de artsen Schaap (kinderen), Timp (verloskunde) en

Meuwisse (longen) erbij. Al gauw liep het nieuwe ziekenhuis zo goed dat er ook 'leken' - personeel werd aangenomen.

Agnes kwam tot haar grote vreugde in Boxmeer ook in de keuken terecht. Na het noviciaat, dus na 3 jaar, werd je rond gezonden langs vele van de 28 plaatsen of huizen in Nederland waar de zusters van Juli Postel woonden en hun werk deden. Dat was om te voorkomen dat je ergens teveel 'wortel zou schieten'.

De congregatie van de zusters van Juli Postel, van oorsprong een Franse orde, bloeide in Nederland enorm. In de vijftiger jaren waren er hier zo'n 700 zusters die zich op talrijke plaatsen vooral bezig hielden met verzorging en verpleging. Duizenden religieuzen waren in die tijd, en niet alleen in Nederland, belangeloos de steunpilaren binnen onderwijs en verpleging. De ordes en congregaties hadden een grote maatschappelijke betekenis.

Vele religieuzen zijn later uitgetreden. De tijden waren in de zestiger jaren zo veranderd dat de binding vaak als beknellend gevoeld werd. Het siert de zusters van Juli Postel dat ze oog bleven houden en veel contact onderhielden met de 'uitgetreden nonnen'. Zij die weggingen werden daarnaast goed voorbereid op de veranderende tijden. Trouwens ook zij die bleven !

Dit jaar bestaat de Franse Congregatie 200 jaar en de zusters zijn 120 jaar in Nederland. Bij de feestelijkheden worden ook de 'oud-nonnen' betrokken. Een sterk voorbeeld van begrip en tolerantie.

Ook Agnes, onze zuster Catharine Maria, ontkwam niet aan de strategie van verplaatsing.

Eerst kwam ze een jaar bij het eerdergenoemde 'Pension' in Wassenaar. Daarna 4 jaar naar Nieuw Wehl in de Achterhoek, waar de nonnen een pensioonaat voor kinderen uit Amsterdam verzorgden. Daar mocht ze naar de keuken om de 'zuster kok' te vervangen.

Nadien ging ze 8 jaar naar de keuken van een oud bejaardenhuis in Zevenaar. Ze deelde met acht zusters een kamer met 7 bedden. Er had toch altijd één zuster beneden de wacht. Er werd gewoon opgeschoven. De nonnen gingen nauwelijks naar huis. Zo is ze niet eens naar de begrafenis van haar vader geweest. Ze mocht hem, toen hij ziek was, wel een keer bezoeken om afscheid te nemen.

Inmiddels had Agnes veel last van een heup gekregen en de artsen adviseerden moeder overste om haar uit het zware werk te halen. Dus ging

ze 2 jaar naar een pastorie in Hengelo waar 12 paters Karmelieten de parochies bedienden. Ze hoefde daar alleen te koken en de was te doen. De congregatie experimenteerde toen al met het huisvesten van de nonnen in kleinere groepen.

Ze vroegen Agnes om naar zo'n kleine woongroep in Amsterdam te gaan. Ze ging overdag naar de pastorie van de Salvator parochie in Amsterdam Noord om voor de Augustijner pastoor en zijn kapelaan te zorgen.

Die kapelaan was een doodzieke, broodmagere jongensachtige Kruisheer met de naam. Kees Michielse. Kees had ernstige problemen met zijn ingewanden. Levensbedreigende problemen, die eerder niet onderkend waren. Agnes vroeg aan het parochiebestuur om een mixer te mogen kopen en bereidde voor de kapelaan fijn gemaakt eten, nauwkeurig uitgebalanceerd. Ze had in de keukens van de tehuizen waar ze gewerkt had heel veel geleerd van de diëtistes die daar voor dieetpatiënten het voedselpakket samenstelden.

Waar de kapelaan aanvankelijk tijdens de eucharistievieringen aan het einde van de mis de kelk nog niet eens kon leegdrinken vanwege zijn zwakke gestel, was hij in de 2 jaar dat Agnes in Amsterdam voor hem gezorgd had, flink aangesterkt. Maar helemaal beter geworden is hij nooit.

Na 2 jaar ging Agnes naar het Dekenaat van de Kruissheren in Zoeterwoude. Die beheerden daar 3 parochies. Ze verloor daardoor Kees Michielse uit het oog. Die was trouwens naar Rotterdam vertrokken. Na enige jaren Zoeterwoude kreeg Agnes de kans om zich wat terug te trekken in het moederhuis in Boxmeer.

Haar heupen speelden haar opnieuw parten en hard werken was er niet meer bij. Maar onze ijverige non kwam al gauw in de particuliere verzorging terecht. Vanuit Boxmeer deed ze vrijwilligerswerk, onder andere bij een mevrouw Kuitert in Cuijk, een hartpatiënte waar ze uiteindelijk ter verzorging een flink aantal jaren bij in huis woonde.

Op zekere dag stapte ze in Cuijk uit de trein en liep daar pardoes de vroegere kapelaan Michielse uit de Salvator parochie in Amsterdam tegen

het lijf. “Wat doe jij hier ?” was de kreet die ze nagenoeg gelijktijdig slaakten. Kees Michielse had inmiddels, nog steeds als patiënt en duidelijk vermoeid van het zware Rotterdamse pastorale werk, z’n hoede gezocht onder de vleugels van zijn vroegere professor filosofie, de Kruisheer Pater Toon van den Acker. Die was pastoor geworden in de Jozefparochie in Cuijk Noord en kon een ‘hulpje’ wel gebruiken.

Kees woonde op een flat in Cuijk Noord waar Agnes steeds vaker kwam om weer voor hem te koken. Toen mevrouw Kuitert was overleden kreeg Agnes een bejaardenwoning aan de Vuurijzerstede in Cuijk Noord.

Daar woont ze nu nog.

Kees werd in 1994 pastoor van de Jozefparochie, als opvolger van pastoor van den Acker.

Hij ging op de pastorie wonen, overigens heel bescheiden omdat een deel van het veel te grote huis terecht was verhuurd.

En waar ging hij ’s middags en ’s avonds in het vervolg eten ? Juist, bij zuster Agnes aan de Vuurijzerstede.

En Agnes wil voor hem blijven zorgen zolang het kan.

Ze maakt zich natuurlijk ook wel zorgen over de toekomst van de kerk.

Zowel die in Cuijk Noord als die in Rome ! Maar haar Godsvertrouwen is groot. En we moeten daarbij in de Geest blijven geloven. Die zal uiteindelijk bepalen langs welke wegen we gaan. Alhoewel ze nog wel sterk in de jeugd blijft geloven zegt ze er wel bij: “We krijgen de kerk niet meer vol!”.

Over het geringe aantal roepingen zegt ze als laatste opmerking nog: “Als je tegenwoordig ergens ‘goed wilt doen’ hoef je niet perse meer ‘non’ te worden”.

We zijn aan het einde gekomen van een lang verhaal met enkele stukjes geschiedenis. Toen uw verslaggever Agnes op de koffie uitnodigde zei ze: “Ik heb niks te vertellen”. Nou, dat hebben we geweten !

Een kordate vrouw die haar hele leven in alle eenvoud klaar heeft gestaan voor de medemens en dat blijft doen zolang het kan.

Van dit soort mensen is de wereld tegenwoordig te dun bezaaid.

Agnes, zuster Catharine Maria, het moge je goed gaan. Bedankt voor de fijne middag die je me bezorgd hebt.

Deze pdf-versie is gemaakt door Peter Broekmans.